

ảnh phục vụ cho chủ đề; cho trẻ vẽ, làm thủ công để có thêm tranh, ảnh, mô hình phục vụ cho các hoạt động. Kết thúc chủ đề cần bảo quản các bộ sưu tập để có thể sử dụng lại.

HƯỚNG DẪN TỰ HỌC

- Đọc toàn bộ chương 3 trong bài giảng và trong giáo trình. Đối chiếu, bổ sung kiến thức vào bài giảng.

- Phân tích mục đích, vị trí, ý nghĩa của 3 nhóm phương pháp, thiết lập mối quan hệ giữa chúng.

- Đọc phần "Phương pháp dạy học" ở giáo trình: Giáo dục học mầm non, tập 3 - Đào Thanh Âm (Chủ biên - 2003) để hiểu rõ thêm về khái niệm phương pháp nói chung, hệ thống các phương pháp dạy học ở mầm non nói riêng. So sánh các phương pháp làm quen với môi trường xung quanh với các phương pháp dạy học ở mầm non.

- Tìm đọc các tài liệu tham khảo:

+ Nguyễn Thị Thư (1999), Khám phá bí mật thiên nhiên quanh ta, Nxb Giáo dục.

+ Trần Thị Ngọc Trâm (2003) - Trò chơi phát triển tư duy cho trẻ. Nxb Giáo dục.

+ Nhật Minh (2004) - Những trò chơi phát triển biểu tượng về động vật cho trẻ mẫu giáo. Nxb Giáo dục.

+ Nguyễn Thị Thanh Thủy, Lê Thị Thanh Nga (2004) - Các hoạt động, trò chơi với chủ đề môi trường tự nhiên. Nxb Giáo dục.

Đọc kỹ các thí nghiệm, trò chơi và các hoạt động thực tiễn khác, lựa chọn, sắp xếp các hoạt động đó theo chủ đề.

- Tìm ở chương trình chăm sóc và giáo dục trẻ của các lứa tuổi những bài thơ, bài hát, câu chuyện kể, câu đố về môi trường xung quanh. Tìm các tài liệu: Tuyển tập câu đố dành cho trẻ em; văn học dân gian Việt Nam để lựa chọn câu đố, ca dao và tục ngữ về môi trường xung quanh.

CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP

1. Trình bày mục đích, cách tiến hành các phương pháp: quan sát; xem tranh, ảnh, mô hình; đàm thoại; trò chơi; thí nghiệm. Phân tích sự khác nhau trong cách tiến hành từng phương pháp đối với các lứa tuổi.
2. Phân tích mối quan hệ giữa 3 nhóm phương pháp trong quá trình cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh. Nêu phương án phối hợp các phương pháp đó trong các hoạt động làm quen với môi trường xung quanh.
3. So sánh, đối chiếu yêu cầu của các phương pháp đã học với việc sử dụng các phương pháp làm quen với môi trường xung quanh ở trường mầm non nơi chị (anh) công tác. Nhận xét về ưu, nhược điểm trong cách tiến hành và kỹ năng sử dụng, phối hợp các phương pháp của giáo viên mầm non ở địa phương chị (anh).
4. Vận dụng lý thuyết vào việc trình bày cách tiến hành phương pháp quan sát các nội dung sau:
 - Quan sát con gà trống: Nhà trẻ 24 - 36 tháng.

- Quan sát con mèo: Mẫu giáo bé (3 - 4 tuổi)
 - Quan sát quả bưởi: Mẫu giáo nhỡ (4 - 5 tuổi)
 - Quan sát mưa rào: Mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi)
 - Bác cấp dưỡng: Mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi).
5. Xây dựng hệ thống câu hỏi cho đàm thoại nhằm củng cố, hệ thống hoá kiến thức về chú bộ đội (Mẫu giáo lớn); bác nông dân (Mẫu giáo lớn); một số vật nuôi (Mẫu giáo bé); một số cây cảnh (Mẫu giáo nhỡ).
 6. Trình bày nội dung của một số trò chơi học tập:
 - a. Nhằm củng cố biểu tượng về: Con gà trống (Mẫu giáo bé); quả dưa (Mẫu giáo nhỡ); bác thợ may (Mẫu giáo lớn).
 - b. Nhằm củng cố sự nhận biết, phân biệt các đối tượng: Một số loại rau (Mẫu giáo bé); một số phương tiện giao thông (Mẫu giáo nhỡ); một số nghề nghiệp (Mẫu giáo lớn).
 - c. Nhằm rèn luyện khả năng phân nhóm đối tượng: Phân nhóm động vật theo môi trường sống (Mẫu giáo lớn); phân nhóm quả (Mẫu giáo lớn).
 7. Trình bày nội dung và cách tiến hành thí nghiệm với nước (Mẫu giáo nhỡ và mẫu giáo lớn); với thực vật (Mẫu giáo nhỡ và mẫu giáo lớn).
 8. Sưu tầm chuyện, thơ, câu đố, ca dao, tục ngữ theo các chủ đề trong chương trình.

Chương 4

CÁC HÌNH THỨC CHO TRẺ LÀM QUEN VỚI MÔI TRƯỜNG XUNG QUANH

- Các hình thức ngoài tiết học
- Hình thức tiết học.

Yêu cầu

Sau khi học xong chương 4 sinh viên cần:

- Nắm vững mục đích, nội dung, cách tiến hành các hình thức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh.
- Có kỹ năng tổ chức các hình thức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh ở trường mầm non.
- Biết phối hợp tổ chức các hình thức một cách linh hoạt, sáng tạo.

I. CÁC HÌNH THỨC NGOÀI TIẾT HỌC

1. Hoạt động ngoài trời

Là một hình thức tổ chức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh trong điều kiện tự nhiên. Khi tổ chức cho trẻ hoạt động ngoài trời, giáo viên tận dụng mọi hoàn cảnh của tự nhiên, xã hội đang diễn ra để cho trẻ trực tiếp tiếp xúc, khám phá. Trong điều kiện thời tiết thuận lợi, dạo chơi được tổ chức thường xuyên, ít nhất mỗi ngày một lần vào các buổi sáng. Địa điểm cho trẻ dạo chơi thường là sân, vườn của trường mầm non, các khu vực gần trường hoặc ở khu vực xa hơn nếu có điều kiện. Dạo chơi có thể tổ chức cho trẻ lứa tuổi nhà trẻ từ 18 - 24 tháng trở lên.

1.1. Mục đích

- Tạo cơ hội cho trẻ được trực tiếp tiếp xúc với tự nhiên, xã hội, với cuộc sống xung quanh, hình thành và phát triển xúc cảm thẩm mỹ trước vẻ đẹp của thiên nhiên và xã hội.
- Hình thành và phát triển năng lực và hứng thú nhận thức: Tích cực, say mê tìm tòi, khám phá; quan sát, so sánh, phán đoán, nhận xét, kết luận về các sự vật, hiện tượng được tiếp xúc.
- Hình thành biểu tượng ban đầu về thế giới khách quan, tích lũy, vận dụng kiến thức trong hoàn cảnh thực tiễn.
- Giáo dục tình cảm gần gũi, gắn bó, thân thiện với thiên nhiên, với sự vật xung quanh, ý thức giữ gìn, bảo vệ môi trường.

- Rèn luyện thể lực, tăng cường sức đề kháng của cơ thể.

1.2. Nội dung

- Tìm hiểu, làm quen, phát hiện sự thay đổi của cây cối có trong sân trường, vườn trường. Ví dụ: cây rụng lá, hay có nhiều lá non (chồi non), cây ra nhiều (ít) hoa, có nhiều (ít) nụ, cây có quả (nhiều, ít, quả chín, quả xanh)...
- Tìm hiểu, làm quen, phát hiện những biểu hiện của các con vật nuôi ở trường hoặc các con vật hoang dã xuất hiện trong trường: về vận động, cách ăn, cách kiếm ăn, phản ứng với tác động bên ngoài.
- Tìm hiểu, khám phá một số tính chất của thiên nhiên vô sinh. Ví dụ: Một số tính chất của cát (cát khô có màu sáng, cát ẩm có màu sẫm), đất tươi, xốp; đất cứng, rắn; cát, sỏi, đá, không khí, ánh nắng, nước v.v...
- Tìm hiểu về thời tiết và một số hiện tượng tự nhiên: gió (gió thổi mạnh, gió nhẹ), mặt trời - ánh nắng, bầu trời...
- Làm quen với một số sự vật, hiện tượng xã hội: Với người lớn trong trường mầm non và xung quanh trường (Ví dụ: Với bác làm vườn, bác lao công, bác tiếp phẩm, bác cấp dưỡng, người bán hàng gần trường, bác nông dân, thợ xây dựng v.v...), phương tiện giao thông đi lại ngoài cổng trường, các công trình công cộng, nhà ở gần khu vực trường, trò chơi ngoài trời...
- Thực hiện một số công việc lao động đơn giản: nhặt lá rụng, giấy, rác có trong sân trường, vườn trường, giúp người lớn nhổ cỏ, xới cây, tưới cây, cho cá (gà...) ăn.
- Chơi các trò chơi vận động, các trò chơi dân gian mà trẻ ưa thích.
- Sưu tầm lá, quả, hạt... làm thành bộ sưu tập để trong góc thiên nhiên.

1.3. Cách tiến hành

*** Chuẩn bị:**

- Chuẩn bị là công việc đặc biệt quan trọng khi tổ chức hoạt động ngoài trời cho trẻ mầm non.
- Trước khi tổ chức buổi hoạt động ngoài trời, giáo viên cần tìm hiểu để biết quang cảnh vườn trường, sân trường, xung quanh trường có gì thay đổi, có gì mới so với buổi tổ chức hoạt động ngoài trời trước đó (chẳng hạn phát hiện bông hoa hồng đang chớm nở, có một cành cây bị gãy, ở sân trường có rất nhiều lá rụng sau một đêm mưa to, hay nhà ở gần trường hôm nay sẽ đổ mái v.v...). Công việc này của giáo viên là rất cần thiết, trên cơ sở kinh nghiệm của trẻ và thực tiễn buổi dạo chơi giáo viên định hướng, khơi gợi cho trẻ tìm kiếm và phát hiện ra cái mới khi quan sát. Tránh trường hợp giáo viên không chuẩn bị trước, khi cho trẻ vào hoạt động, không biết phát hiện ra điều gì, hỏi trẻ những cái trẻ đã biết, không làm cho trẻ hứng thú, tích cực tìm tòi, khám phá.
 - Giáo viên cần lên kế hoạch cụ thể cho việc tổ chức hoạt động ngoài trời. Trong kế hoạch cần xác định rõ mục tiêu, nội dung, các hoạt động cụ thể sẽ được tổ chức. Kế hoạch cần trình bày ngắn gọn, rõ ràng giúp dễ nhớ và dễ thực hiện.

- Giáo viên cũng cần hiểu rõ từng trẻ lớp mình, phải xác định rõ (có kế hoạch cụ thể) trong giờ hoạt động ngoài trời cần tác động (can thiệp) đến cá nhân trẻ nào, về nội dung gì, và cách thức can thiệp như thế nào (chẳng hạn, trong buổi hoạt động ngoài trời trước đó, trong giờ đón trẻ, cô phát hiện thấy cháu A khoe với cô, ở nhà cháu phát hiện có một đàn kiến đen dưới bếp, cô có thể gợi ý cho trẻ: Thế lát nữa xuống sân trường con xem ở đó có đàn kiến nào không, xem nó có giống hay khác với đàn kiến con phát hiện ở nhà nhé).

- Chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi cần thiết cho buổi hoạt động ngoài trời: Việc chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi cho hoạt động ngoài trời cần có sự tham gia của trẻ. Tránh trường hợp một mình cô chuẩn bị sẵn sàng cho trẻ trước khi xuống sân trường. Khi giáo viên và trẻ cùng chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi, tạo cho trẻ cảm giác thích thú, có trách nhiệm, tạo cơ hội cho trẻ được làm việc tập thể, trao đổi, chia sẻ, thích làm việc. Tùy theo nội dung hoạt động, đồ dùng, đồ chơi cho buổi hoạt động có thể là: bóng, dây nhảy, vòng chui, các đồ chơi bằng giấy (đã được làm từ trước như: máy bay, thuyền, điều v.v...), các đồ chơi để chơi với cát, nước, các dụng cụ làm thí nghiệm, các đồ dùng để chăm sóc cây v.v... Đồ dùng, đồ chơi phải phù hợp để trẻ sử dụng và đảm bảo an toàn cho trẻ.

- Chuẩn bị tâm thế, trang phục gọn gàng trước khi ra hoạt động ngoài trời.

** Tổ chức:*

Tổ chức hoạt động ngoài trời cần rất linh hoạt. Tùy theo mục tiêu, nội dung đã xác định và tùy theo các sự kiện đang diễn ra trong hoạt động ngoài trời. Chẳng hạn nếu như giáo viên đang cho trẻ chơi trò chơi vận động, bất chợt một trẻ phát hiện có một con sâu trên lá cây, trẻ kêu lên và nhiều trẻ tò mò muốn biết. Lúc đó giáo viên phải chuyển hướng hoạt động, tạo cơ hội cho trẻ quan sát đối tượng vừa được phát hiện. Giáo viên cần tránh gò ép trẻ thực hiện theo kế hoạch đã định của mình. Tuy nhiên, thông thường, một buổi hoạt động ngoài trời được tổ chức theo 3 phần như sau:

- Các hoạt động có chủ đích: Các hoạt động có chủ đích là các hoạt động giáo viên tổ chức cho trẻ nhằm phát triển nhận thức và có mục đích rõ ràng.

Tùy theo thời gian, điều kiện hứng thú của trẻ, nội dung đã xác định trong một buổi hoạt động ngoài trời. Giáo viên có thể tổ chức từ 1-2 hoạt động. Ở phần này giáo viên có thể chọn các hoạt động sau:

+ Tổ chức cho trẻ quan sát: Quan sát là hoạt động đặc trưng, thường xuyên được tổ chức trong hoạt động ngoài trời. Ở ngoài trời, giáo viên tổ chức cho trẻ quan sát, phát hiện sự thay đổi của cây cối (thực vật), của các hiện tượng tự nhiên, sự thay đổi, biểu hiện của động vật nuôi và động vật hoang dã, các phương tiện giao thông đi lại và hoạt động của con người xung quanh. Tùy theo từng nội dung, từng lứa tuổi mà giáo viên có thể tổ chức cho trẻ quan sát cá nhân, quan sát theo nhóm nhỏ hay quan sát theo nhóm lớn. Đối với trẻ nhỏ (lứa tuổi nhà trẻ, mẫu giáo bé), tốt nhất nên tổ chức theo cá nhân hoặc nhóm nhỏ (3- 4 trẻ). Đối với trẻ mẫu giáo nhỡ (4-5 tuổi), mẫu giáo lớn (5-6 tuổi), giáo viên có thể tổ chức theo nhóm lớn trên 10 trẻ hoặc tổ chức cho tất cả trẻ trong lớp cùng quan sát. Khi trẻ quan sát, giáo viên cần tạo điều kiện cho trẻ được tích cực hoạt động, sử dụng tối đa các giác quan có thể (chăm chú nhìn, lắng nghe, hít sâu để ngửi, sờ, cầm, nắm, xoa, ấn, bóp, nâng lên, v.v...). Khởi gợi, kích thích trẻ tìm tòi, khám phá, trải nghiệm, tự do trao đổi, chia sẻ, nhận xét, phán đoán, giải quyết các tình huống, tạo điều kiện cho trẻ được bộc lộ cảm xúc, chiêm ngưỡng

cảnh đẹp tự nhiên xung quanh. Thông qua cử chỉ, nét mặt, ngôn ngữ, gợi cho trẻ sử dụng những từ ngữ có hình ảnh. Chẳng hạn khi cho trẻ quan sát vườn rau cải sau cơn mưa, giáo viên có thể gợi cho trẻ nhận xét lá rau như thế nào? (lá xanh mơn mớn) hay quan sát cây phượng nở hoa, cô gợi cho trẻ sử dụng cụm từ "hoa phượng đỏ rực", hay khi quan sát bầu trời "bầu trời trong xanh, bầu trời cao lồng lộng" Việc sử dụng từ, ngữ có hình ảnh khi quan sát sự vật, hiện tượng sẽ khắc sâu biểu tượng cho trẻ đồng thời gây ấn tượng và cảm xúc thẩm mỹ mạnh mẽ ở trẻ và đặc biệt làm cho trẻ thích thú. Cho trẻ quan sát các sự vật, hiện tượng sẽ có hiệu quả hơn, trẻ hiểu về sự vật, hiện tượng hơn nếu như giáo viên gợi cho trẻ phán đoán, biết liên hệ với kinh nghiệm đã có của trẻ. Chẳng hạn khi quan sát cây hoa hồng, trẻ phát hiện ra dưới gốc cây, đất rất khô và có màu trắng, giáo viên có thể gợi cho trẻ: Nếu cứ để đất khô mãi như vậy, điều gì sẽ xảy ra với cây hoa hồng này? Hay quan sát lá cây rau, phát hiện ra có rất nhiều lỗ chấm nhỏ, giáo viên gợi cho trẻ suy nghĩ: Tại sao nó lại như vậy? Hãy tìm xem có con gì cắn lá rau không? v.v...

Khi cho trẻ quan sát các hiện tượng xã hội như quan sát công việc của bác làm vườn, công việc của người bán hàng ở quầy hàng gần trường hay công việc của người phu hồ v.v..., giáo viên đặc biệt chú ý giữa việc thực hiện các mục tiêu về nhận thức và các mục tiêu về hình thành và rèn luyện kỹ năng xã hội cho trẻ. Giáo viên cần kết hợp linh hoạt giữa cho trẻ quan sát và trò chuyện, giao lưu với các đối tượng quan sát, giúp họ một vài việc đơn giản (như giúp bác làm vườn nhổ cỏ, nhặt lá rơi, giúp bác bán hàng xếp hàng ra quầy).

+ Tổ chức cho trẻ làm thí nghiệm: Là một trong những hoạt động kích thích trẻ tích cực tư duy, tìm tòi, khám phá mạnh mẽ và có hiệu quả nhất. Trẻ luôn cảm thấy sung sướng, thích thú, say mê khi làm một thí nghiệm đơn giản. Trong hoạt động ngoài trời, giáo viên có thể tổ chức cho trẻ làm các thí nghiệm:

- Thí nghiệm với thực vật: sự phát triển của cây; cây cần ánh sáng, không khí; hạt nảy mầm, hạt không nảy mầm.

- Thí nghiệm với động vật: Con vật này ăn gì, không ăn gì; động vật cần không khí để thở; kiến sẽ bò đi đâu?

- Thí nghiệm với thiên nhiên vô sinh: vật nổi - vật chìm; vật cháy được - không cháy được; tan - không tan; nước bốc hơi; không khí có ở đâu?

Để hoạt động thí nghiệm có hiệu quả thực sự, giáo viên chú ý không nên làm thay trẻ, cần tạo mọi cơ hội để trẻ tự thực hiện, từ chuẩn bị thí nghiệm cho đến tiến hành, cuối cùng là đưa ra kết luận và cất dọn các dụng cụ, đồ dùng thí nghiệm.

+ Trải nghiệm: Hoạt động ngoài trời là thời điểm mà trẻ có thể được trải nghiệm các cảm giác khác nhau: Cảm giác nóng khi đứng dưới ánh nắng mặt trời, cảm giác lạnh (mát) khi đứng trước gió, cảm giác rất nặng khi nhấc xô nước giúp bác làm vườn, cảm giác chói mắt khi nhìn lên trời nắng, cảm giác mát khi cho tay vào chậu nước, cảm giác khát nước khi chạy nhảy nhiều mà không được uống nước v.v... Thông qua các hoạt động này, trẻ sẽ hiểu sâu hơn về tính chất, dấu hiệu của các sự vật, hiện tượng xung quanh, tạo cơ hội cho trẻ có được các kinh nghiệm thực tiễn và biết vận dụng vào các tình huống trong cuộc sống. Các hoạt động trải nghiệm được giáo viên thực hiện xen kẽ thích hợp với các hoạt động khác trong khi tổ chức hoạt động ngoài trời. Như khi quan sát, trò

chuyện với bác làm vườn, cho trẻ xách thủng xô nước tưới; hay khi quan sát mặt trời, cho trẻ đứng dưới trời nắng hay nhìn lên trời để cảm thấy nóng, cảm thấy chói mắt v.v...

+ Tổ chức cho trẻ lao động: Qua hoạt động ngoài trời, giáo viên có thể tổ chức cho trẻ hoạt động, lao động đơn giản phù hợp với lứa tuổi và khả năng của trẻ như:

- Chăm sóc cây: Nhặt lá cây, lau lá cây, nhổ cỏ, xới đất, tưới cây....
- Chăm sóc con vật: Cho cá (gà..) ăn, uống; giúp bác làm vườn lấy chổi, lấy nước... để dọn chuồng, thay nước bể cá.
- Vệ sinh sân trường: Nhặt lá rụng, giấy, rác, quét sân trường, sắp xếp chậu cây cảnh v.v...

Tuỳ theo môi trường, nội dung của buổi hoạt động ngoài trời, giáo viên có thể tổ chức lao động tập thể hoặc theo nhóm. Hình thức lao động tập thể là tổ chức cho tất cả lớp cùng lao động. Khi tổ chức hình thức lao động này, giáo viên cần chuẩn bị kế hoạch trước, suy nghĩ cách thức tổ chức, sắp đặt các nhóm thực hiện nhiệm vụ. Việc giao nhiệm vụ và hướng dẫn cho các nhóm phải rõ ràng, ngắn gọn để trẻ có thể tiếp nhận và thực hiện nhiệm vụ một cách dễ dàng. Trong quá trình trẻ thực hiện nhiệm vụ, giáo viên phải bao quát, giúp đỡ kịp thời các nhóm và cá nhân trẻ. Đồng thời giáo viên có thể cùng tham gia lao động với trẻ. Cuối buổi lao động, giáo viên cần tạo cơ hội cho trẻ được "chiêm ngưỡng" thành quả lao động của mình, tạo cho trẻ cảm giác sung sướng, hài lòng và mong muốn được làm tiếp, tránh những lời nhận xét làm mất hứng thú, vui sướng được làm việc của trẻ. Thông thường, với một hoạt động lao động tập thể, giáo viên tổ chức trọn vẹn trong một buổi hoạt động ngoài trời. Bởi hoạt động này đòi hỏi có thời gian cho trẻ thực hiện và nội dung của hoạt động tương đối nhiều.

- Tổ chức cho trẻ chơi các trò chơi vận động.

Ngoài sân trường, giáo viên có thể tổ chức cho trẻ chơi các trò chơi vận động khác nhau, tạo cơ hội cho trẻ được vận động. Giáo viên nên sử dụng các trò chơi dân gian có tính chất động như trò chơi: rồng rắn lên mây, bịt mắt bắt dê, thả đĩa ba ba, cáo và thỏ, mèo đuổi chuột, mèo và chim sẻ... Những trò chơi này không chỉ phát triển các vận động cho trẻ mà còn tạo cho trẻ tinh thần thoải mái, sung sướng...

- Tổ chức cho trẻ chơi và thực hiện các hoạt động theo ý thích.

Ở phần này trẻ được tự do hoạt động theo ý của mình: có thể trẻ tiếp tục quan sát những gì chúng phát hiện được, có thể trẻ đi nhặt lá cây, vỏ, hạt, cành cây..., có thể trẻ chơi với đất, đá, sỏi, cát, nước, có thể trẻ chỉ ngồi trò chuyện với nhau, một nhóm trẻ đá bóng, nhảy dây v.v... Vai trò của giáo viên là phải bao quát trẻ cẩn thận, can thiệp kịp thời những tình huống có thể xảy ra. Giáo viên có thể tác động đến cá nhân trẻ theo kế hoạch đã định hoặc không định trước. Ví dụ: Cùng trẻ A quan sát cây hoa hồng bởi vì giáo viên biết trẻ chưa biết một số dấu hiệu của nó. Hay cùng trẻ B thổi bóng khi phát hiện ra cháu B không muốn chạy nhảy chơi cùng bạn v.v... Giáo viên cần coi trọng các thắc mắc của trẻ và giảng giải, giải thích khi cần thiết.

* Một số lưu ý khi tổ chức hoạt động ngoài trời:

- Không quá đi sâu vào việc cung cấp kiến thức về môi trường xung quanh. Cần chú trọng việc tạo cho trẻ cơ hội được tiếp xúc với các sự vật, hiện tượng, bộc lộ cảm xúc, tạo tinh thần thoải mái, sáng khoái, đắm mình trong thiên nhiên.
- Không biến phần hoạt động có chủ đích thành một tiết học khô cứng, máy móc, áp đặt.
- Đảm bảo tuyệt đối an toàn cho trẻ khi hoạt động ngoài trời.
- Tận dụng mọi điều kiện tự nhiên, mọi trường hợp xảy ra để cho trẻ làm quen, tránh thực hiện theo kế hoạch một cách máy móc.
- Linh hoạt sắp xếp trình tự các hoạt động, phù hợp với hứng thú của trẻ và điều kiện của trường.

2. Tham quan

Tham quan cũng là một hình thức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh trong điều kiện tự nhiên. Nhưng khác với dạo chơi, tham quan không được tổ chức thường xuyên hằng ngày. Tùy thuộc vào điều kiện của trường, lớp, của địa phương, tùy thuộc vào sự cần thiết phải tích lũy kiến thức, kinh nghiệm, gây ấn tượng cho trẻ khi triển khai một chủ đề mà giáo viên tổ chức cho trẻ tham quan. Thông thường, tham quan được tổ chức cho trẻ mẫu giáo nhỏ (4-5 tuổi) và trẻ mẫu giáo lớn (5-6 tuổi). Tuy nhiên trong điều kiện thuận lợi, cũng có thể tổ chức cho trẻ mẫu giáo bé (3-4 tuổi) tham quan. Chẳng hạn như tham quan bếp ăn của trường (khi thực hiện chủ điểm "Nghề nghiệp"), hay tham quan gia đình chăn nuôi giỏi ở gần trường (khi thực hiện chủ điểm "Thế giới động vật") v.v...

2.1. Mục đích

- Mở rộng tầm hiểu biết, tích lũy kiến thức, kinh nghiệm cho trẻ về môi trường xung quanh (môi trường tự nhiên và môi trường xã hội).
- Phát triển các xúc cảm thẩm mỹ, gây ấn tượng mạnh mẽ, lâu dài về cuộc sống xung quanh.
- Giáo dục sự gần gũi, gần bó, tình yêu đối với thiên nhiên, với cuộc sống, với quê hương, lòng tự hào đối với quê hương, đất nước.
- Phát triển các kỹ năng nhận thức, các kỹ năng xã hội: kỹ năng quan sát, phán đoán, suy luận, kỹ năng phân tích, so sánh, kỹ năng tự phục vụ, kỹ năng ứng xử đúng nơi công cộng. Việc hình thành và rèn luyện các kỹ năng căn cứ vào nội dung của từng chủ đề, vào tình hình trẻ của lớp.

2.2. Nội dung

Tùy thuộc điều kiện cụ thể của từng trường, từng lớp, vào tình hình của trẻ, căn cứ vào nội dung của các chủ đề trong chương trình giáo dục trẻ, giáo viên có thể xác định nội dung cho trẻ đi tham quan. Sau đây là một số gợi ý nội dung tham quan theo từng chủ đề.

Chủ đề	Nội dung tham quan	Mục đích chính
Gia đình	- Khu đô thị gần trường	- Biết các kiểu nhà khác nhau

Chủ đề	Nội dung tham quan	Mục đích chính
	- Ngôi nhà đang xây	- Biết nguyên vật liệu, dụng cụ xây nhà, công việc của người thợ xây
	Gia đình của một bạn trong lớp	Biết các thành viên trong gia đình, đồ dùng và cách sắp xếp đồ dùng trong nhà
Thế giới thực vật	- Công viên - Rừng cây (nếu địa phương có và ở gần trường) - Vườn sinh thái - Vườn rau của gia đình gần trường (hoặc của trường) - Cánh đồng lúa - Cửa hàng rau quả - Nhà máy chế biến hoa quả (nếu có)	Làm quen với các loại cây cối khác nhau. Thấy được sự đa dạng, phong phú của thực vật Cảm nhận được vẻ đẹp của thiên nhiên Biết được con người chăm sóc và sử dụng cây cối, rau quả trong cuộc sống
Thế giới động vật	Vườn bách thú (nếu có điều kiện)	Làm quen với các loại động vật sống trong rừng
	Gia đình chăn nuôi giỏi (hoặc trại chăn nuôi)	Làm quen với động vật sống trong gia đình, cách chăm sóc chúng.
	Ao cá (hồ cá)	Làm quen với động vật sống dưới nước
	Vườn chim (hoặc gia đình nuôi chim cảnh hoặc cửa hàng bán chim cảnh)	Làm quen với các loài chim khác nhau
	Quầy hàng bán thực phẩm (thịt lợn, thịt gà, cá, tôm, cua...)	Làm quen với một số động vật dùng làm thực phẩm (thức ăn) cho con người
Nước	Nhà máy nước (nếu có điều kiện)	Biết việc làm ra nước sạch cho con người sử dụng
Mùa hè	- Công viên mùa hè - Cánh đồng vào mùa hè (Ngày mùa)	Biết cây cối, hoạt động của con người vào mùa hè
Mùa xuân	- Vườn đào (Vườn hoa)	- Biết quang cảnh đặc trưng của mùa xuân
Trường mầm non	- Sân (vườn) trường - Bếp ăn của trường	- Biết quang cảnh sân trường (vườn trường) - Biết công việc các bác nhà bếp chuẩn bị bữa ăn cho các cháu.
Nghề nghiệp	Cửa hàng (quầy hàng)	Biết công việc mua bán của con người

Chủ đề	Nội dung tham quan	Mục đích chính
	Trường tiểu học	Làm quen với quang cảnh, giáo viên, học sinh trong trường tiểu học.
	Bưu điện	- Làm quen với công việc của bưu tá - Quang cảnh của bưu điện
	Xưởng mộc	Làm quen với công việc của thợ mộc
	Cánh đồng Trại chăn nuôi	Làm quen với công việc nhà nông
	Doanh trại bộ đội Đồn công an	Làm quen với bộ đội, công an - những người bảo vệ, giữ gìn đất nước
Bác Hồ	- Di tích lịch sử về Bác Hồ ở địa phương (nếu có) - Bảo tàng về Bác (nếu có) - Lăng Bác (Những trường hợp có điều kiện)	Giới thiệu về cuộc đời, hoạt động của Bác Hồ. Giáo dục tình cảm yêu quý, biết ơn Bác.
Quê hương, đất nước	- Danh lam, thắng cảnh có ở địa phương - Di tích lịch sử, văn hoá có ở địa phương. - Cơ sở sản xuất (làng nghề)	Giới thiệu về quê hương. Giáo dục lòng tự hào đối với quê hương

2.3. Cách tiến hành

* Chuẩn bị:

Tổ chức cho trẻ đi tham quan khó hơn rất nhiều so với việc tổ chức giờ học hay hoạt động ngoài trời. Kết quả của tham quan phụ thuộc vào việc giáo viên và trẻ có chuẩn bị cẩn thận cho buổi tham quan hay không.

- Chuẩn bị của giáo viên:

+ Khi lên kế hoạch, giáo viên cần xác định rõ đề tài, mục đích cụ thể hoá nội dung buổi tham quan.

+ Tìm hiểu trước nơi sẽ đến tham quan: đối với nơi tham quan là môi trường xã hội, công trình công cộng, giáo viên cần liên hệ trước, trao đổi, thoả thuận kế hoạch, nội dung tham quan với người có trách nhiệm tiếp đón. Đối với nơi tham quan là môi trường tự nhiên, giáo viên cần nắm được những nơi cần giới thiệu với trẻ, nơi cho trẻ quan sát, nghỉ ngơi, nơi tổ chức các trò chơi hoặc nơi có thể hoạt động cá nhân v.v...

+ Chuẩn bị chu đáo phương tiện đi lại (nếu đi tham quan xa trường), các đồ dùng, dụng cụ mang theo (mũ, nón, nước uống, các loại thuốc thông dụng, đồ chơi có thể được chơi...).

+ Nghĩ trước các biện pháp tổ chức, hướng dẫn trẻ tham quan. Để cho buổi tham quan hấp dẫn trẻ, tạo cho trẻ vui sướng, thích thú, giáo viên sưu tầm, nghĩ trước các bài thơ, câu đố, bài hát liên quan đến đề tài tham quan để đọc, hát, đố trẻ.

- Chuẩn bị của trẻ:

+ Chuẩn bị tâm thế trước khi đi tham quan: Vài ngày trước khi đi tham quan, giáo viên trò chuyện, thảo luận với trẻ để tạo cho trẻ hứng thú, phấn khởi, mong muốn, chờ đón buổi tham quan. Trẻ cần biết chúng được đi đâu, xem gì, và cần mang gì đi.

+ Cần chú ý đến ăn mặc của trẻ khi đi tham quan. Quần áo, trang phục phải phù hợp với thời tiết, phải nhẹ nhàng, gọn gàng, không quá diêm dúa.

+ Thu hút trẻ cùng giáo viên chuẩn bị đồ dùng dụng cụ, đồ chơi cần thiết cho buổi tham quan, chuẩn bị giỏ, túi... để đựng những vật (lá cây, hạt...) sưu tầm được khi đi tham quan để mang về lớp, phục vụ các hoạt động trong lớp, công việc này đặc biệt làm cho trẻ thích thú.

** Tổ chức tham quan (hướng dẫn)*

Trong buổi tham quan, giáo viên tổ chức linh hoạt các hoạt động (phương pháp khác nhau): quan sát tập thể, quan sát theo nhóm, theo cá nhân, trò chuyện, đàm thoại, thu nhặt lá cây, quả, hạt..., chơi với đồ chơi mang theo, tổ chức văn nghệ, nghe nói chuyện v.v.

- Chuẩn bị lên đường đi tham quan, giáo viên tập hợp trẻ để dặn dò, giao nhiệm vụ cho trẻ.

- Đến nơi tham quan:

+ Để thời gian cho trẻ quan sát, nhìn ngó xung quanh, bộc lộ sự ngạc nhiên, thích thú, sung sướng.

+ Tổ chức quan sát tập thể: Đối với nơi tham quan là môi trường tự nhiên, giáo viên phải thực hiện các nhiệm vụ, nội dung trọng tâm của buổi tham quan. Giới thiệu về nơi tham quan, giúp trẻ phát hiện các dấu hiệu đặc trưng của sự vật, hiện tượng. Để tổ chức quan sát đạt kết quả tốt, giáo viên sử dụng phối hợp linh hoạt các biện pháp khác nhau như câu hỏi, câu đố, thơ, hành động mô tả, biện pháp trò chơi trao đổi, giao lưu, chia sẻ v.v. Đặc biệt giáo viên cần sử dụng các câu hỏi hướng chú ý của trẻ vào đối tượng, câu hỏi so sánh tìm ra những dấu hiệu giống và khác nhau cũng như các câu hỏi nhằm tìm ra mối liên hệ giữa các sự vật, hiện tượng (nếu nơi tham quan là môi trường tự nhiên); giáo viên sử dụng các câu hỏi hướng chú ý vào công việc, vào dụng cụ, vào thái độ và kết quả công việc của đối tượng quan sát (nếu nơi tham quan là môi trường xã hội, là con người). Việc sử dụng phối hợp linh hoạt các phương pháp, biện pháp hoàn toàn phụ thuộc vào mục đích, nội dung và tính chất của buổi tham quan.

+ Tổ chức quan sát cá nhân, hoặc theo nhóm.

Tổ chức cho trẻ quan sát tập thể tại nơi tham quan, nhằm thoả mãn nhu cầu tò mò, ham hiểu biết, tạo cơ hội cho trẻ được tiếp xúc trực tiếp với đối tượng, giáo dục tình cảm gần gũi, thiện cảm, quan tâm đến môi trường xung quanh. Ở thời điểm này, giáo viên cần bao quát trẻ, có tác động kịp thời khi cần thiết. Giáo viên có thể tham gia cùng với cá nhân trẻ hoặc với một nhóm.

+ Tổ chức sưu tầm, thu nhặt nguyên, vật liệu thiên nhiên: lá cây, hạt, quả, sỏi, vỏ sò, vỏ trai, ốc v.v... (nếu nơi tham quan là môi trường tự nhiên).

+ Tổ chức các trò chơi, hoạt động văn nghệ giao lưu (nếu nơi tham quan là môi trường xã hội).

* *Công việc sau tham quan:*

Kiến thức mà trẻ nhận được trong buổi tham quan được củng cố, mở rộng, được khắc sâu hơn trên các giờ học, giờ chơi hay hoạt động trong góc thiên nhiên. Ngay sau khi đi tham quan về, các nguyên, vật liệu thiên nhiên mà trẻ thu nhặt được cần được trưng bày trong góc thiên nhiên để trẻ tiếp tục quan sát, sử dụng sau đó. 2-3 ngày sau khi đi tham quan, giáo viên tổ chức cho trẻ vẽ, nặn, chơi các trò chơi, đọc các tác phẩm văn học về các nội dung liên quan đến tham quan, nghe trẻ kể chuyện về những gì trẻ đã thấy khi tham quan. Cuối cùng, giáo viên tổ chức cuộc đàm thoại về nội dung tham quan. Khi lên kế hoạch đàm thoại, giáo viên cần đặt các câu hỏi gợi cho trẻ nhớ lại trình tự buổi tham quan, nhấn mạnh đến những thời điểm quan trọng, các mối liên hệ, những ấn tượng sâu sắc của trẻ.

3. Hoạt động ở các góc

Lớp học trường mầm non được bố trí theo các góc để cho trẻ hoạt động. Góc hoạt động là khu vực riêng biệt trong lớp, nơi trẻ có thể tích cực hoạt động cá nhân hoặc hoạt động nhóm nhỏ theo hứng thú, nhu cầu của bản thân.

Hoạt động ở các góc là một trong các hình thức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh được tổ chức hằng ngày trong các góc hoạt động của trẻ trong lớp.

3.1. Mục đích

- Thỏa mãn nhu cầu chơi, nhu cầu khám phá thế giới xung quanh, nhu cầu được hoạt động của trẻ.

- Cung cấp, củng cố kiến thức, tạo cơ hội cho trẻ vận dụng kiến thức, kinh nghiệm trong các hoạt động, rèn luyện, phát triển các kỹ năng nhận thức, các kỹ năng xã hội (kỹ năng phân tích, so sánh, khái quát hoá, kỹ năng thực hiện nhiệm vụ đến cùng, kỹ năng làm việc theo nhóm, kỹ năng giao tiếp phù hợp với hoàn cảnh, kỹ năng chia sẻ, bộc lộ cảm xúc, kỹ năng thực hành sử dụng một số đồ dùng, dụng cụ...)

- Tạo cơ hội cho trẻ phát triển các ý tưởng sáng tạo.

3.2. Nội dung

Tuỳ thuộc vào từng chủ đề, tuỳ thuộc vào hứng thú, kinh nghiệm của trẻ, giáo viên có thể tổ chức các hoạt động trong các góc khác nhau.

* *Góc chơi đóng vai:* Trẻ chơi các trò chơi phản ánh lao động, sinh hoạt, cuộc sống của người lớn như trò chơi: "Gia đình", "Bệnh viện", "Cô giáo", " Cửa hàng may đo", "Bán hàng", "Tiệm cắt tóc", " Nhà hàng", " Rạp hát", v.v... Qua các trò chơi đóng vai, giáo viên có thể cung cấp, củng cố

những kiến thức về cuộc sống xã hội, về các sự vật của môi trường xung quanh cho trẻ và đặc biệt lưu ý đến việc hình thành và phát triển các kỹ năng xã hội cho trẻ.

* *Góc chơi xây dựng lắp ghép*: Trẻ chơi các trò chơi xây dựng, lắp ghép các mô hình về rừng cây, trại chăn nuôi, trường học, lăng Bác, công viên, mô hình về đường phố v.v... Với các trò chơi này, giáo viên có thể củng cố những kiến thức cho trẻ về nhiều lĩnh vực khác nhau tùy theo nội dung của trò chơi, phát triển trí nhớ, khả năng mô hình hoá ở trẻ, giúp trẻ tích cực vận dụng hiểu biết, kinh nghiệm trong hoạt động.

* *Góc thiên nhiên*: có thể tổ chức các hoạt động khác nhau, tạo cơ hội cho trẻ tìm tòi, khám phá, trải nghiệm, thực hành các nhiệm vụ lao động đơn giản, vừa sức, hình thành ở trẻ tình yêu, sự gần bó, quan tâm, thân thiện với thiên nhiên.

- Quan sát, phát hiện những điều mới lạ, những biểu hiện khác thường của động, thực vật trong góc thiên nhiên, đưa ra nhận xét, phân tích, phán đoán và cách giải quyết có thể.

- Đo chiều cao của thân cây, đếm số lá của cây non, số nụ, số hoa của cây để thấy được sự thay đổi, sự phát triển của cây.

- Chăm sóc cây, con vật; lau lá cây, tưới cây, xới đất; cho cá, chim ăn, thay nước bể cá, dọn máng (bát) ăn của chim v.v...

- Chơi với cát, nước, sỏi, vỏ ốc, vỏ sò, các loại hạt, lá cây...

- Làm album về động vật, thực vật, hiện tượng thiên nhiên, về các mùa, v.v...

- Làm lịch theo dõi sự phát triển của cây, của thời tiết, sự bay hơi của nước v.v...

- Làm các thí nghiệm với thực vật, động vật, thiên nhiên vô sinh: Hạt nảy mầm, cây cần nước (ánh sáng, không khí) hay không? Sự phát triển của cây, con vật (mèo, chim, cá...) ăn gì, không ăn gì, thích ăn gì nhất, nước bốc hơi, nước đổi màu, tan – không tan, vật nổi, vật chìm v.v....

- Đo nước, cân các vật, xem các vật nhỏ bé qua kính lúp.

- Lau chùi các kệ để cây, để các bộ sưu tập trong góc thiên nhiên.

* *Góc tạo hình*: Trẻ thực hiện các hoạt động: vẽ, nặn, xé dán, thổi màu nước, tô màu, làm album... theo cá nhân hoặc nhóm nhỏ về các đề tài khác nhau tùy theo chủ đề và theo ý thích của trẻ. Thông qua các hoạt động này, trẻ được củng cố những kiến thức, khắc sâu biểu tượng về các sự vật, hiện tượng xung quanh, có cơ hội để trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm, bộc lộ ý tưởng sáng tạo và xúc cảm thẩm mỹ của mình.

* *Góc sách (góc thư viện...) – góc học tập*.

- Trẻ xem các truyện tranh, xem tranh ảnh, mô hình, kết hợp trò chuyện, trao đổi nhiều nội dung khác nhau phù hợp với chủ đề và ý thích của trẻ.

- Nghe cô đọc truyện, đọc sách khoa học (về thế giới động vật, thực vật, về các hiện tượng thiên nhiên như: lũ lụt, bão, động đất, giông, các hành tinh, về cuộc sống xã hội).

- Sử dụng máy tính (ở những lớp có điều kiện).

- Làm sách, tranh.

- Cùng sáng tác truyện, thơ, câu đố...

- Vệ sinh góc: lau chùi kệ sách, làm mới các quyển sách.
- Chơi các trò chơi học tập: Lô tô, domino, nối hình, ghép hình, đánh dấu đúng, sai, chọn tranh...

3.3. Cách tiến hành

Để tổ chức hoạt động trong các góc có hiệu quả, đạt được mục tiêu cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh, giáo viên cần thực hiện các công việc sau:

* Lập kế hoạch tổ chức hoạt động trong các góc: Xác định mục tiêu, nội dung và các học liệu cần thiết. Việc lập kế hoạch tổ chức hoạt động trong các góc cho từng buổi cụ thể căn cứ vào:

- Kế hoạch thực hiện của từng chủ đề, của từng tuần.
- Đặc điểm, tình hình chơi và các hoạt động của trẻ diễn ra trong ngày hôm trước.
- Ý tưởng sáng tạo nảy sinh ở trẻ (hoặc ở giáo viên).
- Hứng thú, ý thích, khả năng của trẻ.
- Tình hình thực tế, điều kiện của lớp, của trường.

* Chuẩn bị học liệu, sắp xếp môi trường hoạt động:

- Bổ sung học liệu cho các góc cũ (các góc vẫn còn hứng thú đối với trẻ).
- Tạo góc mới: chuẩn bị các học liệu cần thiết, xác định địa điểm của góc, sắp xếp các học liệu.

Việc chuẩn bị học liệu và sắp xếp môi trường hoạt động cần phải thu hút sự tham gia tích cực, chủ động của trẻ. Trẻ cùng giáo viên suy nghĩ, quyết định làm những gì để đưa vào góc, sắp xếp ở đâu, sử dụng như thế nào, góc mới đặt ở đâu? Tránh tình trạng giáo viên tự làm sẵn, sắp đặt sẵn các học liệu trong các góc cho trẻ. Thông qua việc cùng giáo viên chuẩn bị cho hoạt động trong các góc hình thành và rèn luyện cho trẻ ý thức trách nhiệm, tính tự lập, khả năng làm việc theo nhóm và tình yêu lao động.

Công việc chuẩn bị học liệu cho các hoạt động trong các góc có thể được thực hiện từ 1-2 ngày trước đó, cũng có thể được thực hiện trước hoặc trong quá trình trẻ hoạt động trong các góc. Ví dụ: Trong góc tạo hình: trẻ nhận các con vật mang sang cho các trẻ ở góc xây dựng để xây "Vườn bách thú", tô màu, cắt các lô tô về con vật mang sang góc học tập, cắt tranh về các con vật trong hoạ báo, mang sang góc sách (hoặc góc thiên nhiên) để làm album v.v.

* Tích lũy kiến thức, kinh nghiệm, gây ấn tượng mạnh mẽ để ở trẻ có thể xuất hiện ý tưởng chơi, duy trì hứng thú chơi và phát triển nội dung chơi.

Việc tích lũy kiến thức, kinh nghiệm, gây ấn tượng cho trẻ về các sự vật, sự kiện, các hiện tượng xung quanh cần phải được thực hiện thường xuyên trong suốt quá trình giáo dục trẻ. Giáo viên sử dụng linh hoạt, sáng tạo các phương pháp, biện pháp khác nhau, tổ chức các hình thức khác nhau để thực hiện công việc này. Một trong những hình thức có hiệu quả cao trong việc tích lũy vốn kiến thức, kinh nghiệm và gây ấn tượng mạnh mẽ ở trẻ, thúc đẩy trẻ phản ánh trong trò chơi đó là hình thức tham quan. Chẳng hạn, trước khi chơi trò chơi "Cửa hàng may đo" ở góc phân vai, giáo viên tổ chức cho trẻ đi tham quan hiệu may ở gần trường. Ở đó trẻ khám phá rất nhiều điều thú vị: biển quảng cáo, những mảnh vải sặc sỡ, máy khâu, công việc của những người thợ may, những đồ dùng

của họ, cách họ mời chào khách đến may đồ... Những ấn tượng về hiệu may thôi thúc trẻ phản ánh trong trò chơi.

* Tổ chức thực hiện các hoạt động trong các góc

- Định hướng cho trẻ vào các góc hoạt động.

- Quan sát trẻ hoạt động, phát hiện các tình huống, can thiệp khi cần thiết bằng các phương pháp, biện pháp khác nhau.

- Tham gia vào các hoạt động theo kế hoạch đã định. Ví dụ: Thí nghiệm, lao động, làm sưu tập hoặc tham gia vào trò chơi đóng vai mới để dạy trẻ chơi v.v...

- Kết thúc: Nhắc trẻ thu dọn học liệu, chuyển sang hoạt động khác. Khi tổ chức hoạt động trong các góc, giáo viên cần lưu ý một số điểm sau đây:

+ Cần tạo cơ hội cho trẻ hoạt động tích cực, say mê, độc lập, sáng tạo, bộc lộ hết khả năng của mình.

+ Tôn trọng trẻ, không nên can thiệp vào hoạt động của trẻ một cách máy móc.

+ Chính xác hoá kiến thức, điều chỉnh hành vi của trẻ khi cần thiết.

4. Sinh hoạt hằng ngày

Trong chế độ sinh hoạt hằng ngày ở trường mầm non, ngoài hình thức hoạt động học có chủ đích (tiết học), hoạt động ngoài trời, chơi và hoạt động ở các góc còn có các hình thức: đón trẻ, vệ sinh, ăn trưa, ngủ trưa, ăn phụ, hoạt động chiều.

4.1. Mục đích tổ chức sinh hoạt hằng ngày

- Hình thành những biểu tượng ban đầu về các sự vật, hiện tượng xung quanh.

- củng cố, mở rộng kiến thức cho trẻ.

- Hình thành các kỹ năng, thói quen, hành vi văn hoá, văn minh.

- Bổ sung, chính xác hoá kiến thức, rèn luyện các kỹ năng nhận thức, kỹ năng xã hội cần thiết cho cá nhân trẻ.

4.2. Nội dung

Nội dung cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh trong sinh hoạt hằng ngày là những nội dung phù hợp với chủ đề đang thực hiện và tận dụng, khai thác triệt để các tình huống xảy ra trong các thời điểm của sinh hoạt hằng ngày. Ví dụ: có cơn giông bất chợt xảy ra; có bác thợ điện vào sửa đèn (quạt) trong lớp; có đoàn kiểm tra hoặc khách tham quan vào lớp; có một con cá trong bể bị chết nổi lên...

* Các hoạt động có thể tổ chức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh trong sinh hoạt hằng ngày:

- Đón trẻ:

- + Chào hỏi, trò chuyện với trẻ, tạo tâm thế tốt cho trẻ khi vào lớp: Khen trẻ có áo (nơ, mũ, quần...) đẹp, hỏi trẻ mang gì đến lớp, sáng nay đã ăn gì ... quan tâm đến trẻ mới đến lớp.
- + Định hướng, gợi ý cho trẻ trò chuyện, trao đổi với nhau. Có thể kết hợp với xem tranh, ảnh, đồ chơi, đồ vật mà trẻ mang đến hoặc đã có ở trong các góc.
- + Đề nghị trẻ giúp cô chăm sóc cây cảnh, con vật trong góc thiên nhiên (tưới cây, cho cá ăn).
- + Trao đổi với phụ huynh về tình hình của trẻ, của lớp, đề nghị phụ huynh kết hợp với lớp sưu tầm tranh, ảnh, truyện, các thông tin, tài liệu liên quan đến chủ đề đang và sẽ thực hiện, hướng dẫn phụ huynh cách thức tích lũy kiến thức, kinh nghiệm cho trẻ ở nhà.
- + Trò chuyện với cả lớp (nhóm lớn) về bản thân trẻ những sự kiện đang xảy ra xung quanh, những gì mà trẻ thích thú, những nội dung liên quan đến chủ đề đang thực hiện
- Vệ sinh, ăn trưa:
 - + Trò chuyện về những nội dung liên quan đến nước: về những lợi ích của nước sạch, về việc phải tiết kiệm nước sạch, về việc sử dụng nước ở gia đình trẻ, về cách giữ nước sạch v.v...
 - + Chỉ dẫn trẻ cách rửa tay, lau tay (đối với trẻ nhỏ và trẻ mới đến lớp).
 - + Khuyến khích trẻ giúp cô chuẩn bị bàn ăn.
 - + Trò chuyện về đồ dùng ăn uống và đồ dùng trong gia đình trẻ, giới thiệu những đồ dùng mới và cách sử dụng.
 - + Giới thiệu về món ăn sẽ được ăn: trong khi chờ đợi có thể trò chuyện về các món ăn mà trẻ thích.
 - + Nhắc nhở trẻ thực hiện các thói quen, hành vi văn hoá, ứng xử đúng trong khi ăn, khuyến khích, khen ngợi trẻ ăn hết suất, không rơi vãi.
- Ngủ trưa:
 - + Đề nghị trẻ (đối với trẻ mẫu giáo lớn, mẫu giáo nhỏ) giúp cô chuẩn bị chỗ ngủ (trải chiếu, lấy gối).
 - + Giới thiệu với trẻ (đối với trẻ nhỏ, trẻ mới đến lớp) các đồ dùng để ngủ: Tên gọi, công dụng, chất liệu, cách sử dụng.
 - + Cho trẻ nghe những làn điệu hát ru, bản nhạc êm dịu hoặc kể cho trẻ nghe một câu chuyện có nội dung nhẹ nhàng, lời cuốn.
- Ăn phụ:
 - + Giới thiệu với trẻ về các món ăn mà trẻ được ăn.
 - + Hướng dẫn, nhắc nhở trẻ thu dọn đồ dùng sau khi ăn xong.
- Hoạt động chiều, trả trẻ:
 - + Cho trẻ xem băng hình, tranh ảnh, sách có nội dung liên quan đến chủ đề theo kế hoạch nhằm tích lũy kiến thức cho trẻ.

+ Sử dụng truyện, thơ, câu đố, bài hát về những nội dung đã làm quen nhằm củng cố, mở rộng kiến thức cho trẻ hoặc về những nội dung sắp cho trẻ làm quen nhằm tích lũy kiến thức, khơi gợi tính tò mò, ham hiểu biết ở trẻ.

+ Tổ chức cho trẻ chơi các trò chơi học tập, hướng dẫn các trò chơi mới.

+ Tổ chức hoạt động tạo hình: Vẽ, nặn, xé dán, thối màu, làm sách, album theo ý thích.

+ Tổ chức cho trẻ lao động: Dọn đồ dùng, đồ chơi trong phòng, tưới cây, cho cá, chim ăn v.v...

+ Trao đổi tình hình của trẻ trong ngày với phụ huynh.

5. Ngày lễ, hội ở trường mầm non

5.1. Mục đích

- Giáo dục truyền thống tốt đẹp, niềm tự hào đối với quê hương, đất nước.

- Hình thành những kỹ năng xã hội.

- Làm giàu tâm hồn trẻ, tạo cho trẻ cảm xúc mới mẻ.

- Mở rộng vốn hiểu biết cuộc sống xã hội.

* Trong trường Mầm non có thể tổ chức các ngày lễ hội sau:

- Tết nguyên đán

- Ngày quốc tế phụ nữ 8-3.

- Ngày quốc tế thiếu nhi 1-6

- Ngày sinh nhật Bác

- Ngày tổng kết năm học

- Ngày khai giảng

- Ngày Tết thiếu nhi Rằm tháng 8

- Ngày Quốc khánh 2-9

- Ngày Nhà giáo Việt Nam

- Các ngày lễ hội truyền thống ở địa phương

- Ngày hội khi kết thúc một chủ đề.

5.2. Tổ chức ngày lễ hội

Mỗi ngày lễ hội có ý nghĩa và nội dung riêng. Giáo viên cần khai thác, tận dụng để giáo dục trẻ, để cho ngày lễ hội thực sự là một hình thức tốt giúp trẻ hoà nhập, đắm mình vào cuộc sống phong phú của xã hội, vào các sự kiện có ý nghĩa của quê hương, đất nước. Tùy thuộc vào nội dung, ý nghĩa của ngày lễ hội mà nhà trường hay giáo viên trong lớp tổ chức sao cho ngày lễ hội thực sự có ý nghĩa đối với trẻ. Ngày lễ hội phải được tổ chức hấp dẫn, vui vẻ, tự nhiên và linh hoạt. Thông thường, tổ chức một buổi lễ được thực hiện theo trình tự sau:

**Chuẩn bị cho ngày lễ hội*

- Chuẩn bị tinh thần, tâm thế đợi ngày lễ hội: Thông báo, trò chuyện với trẻ về ngày lễ sắp đến.
- Tuyên truyền, vận động, tranh thủ sự giúp đỡ của cha mẹ trẻ, của các tổ chức, đoàn thể về vật chất và tinh thần.

- Thu hút trẻ, cha mẹ trẻ tham gia vào việc trang trí phòng lớp, bằng các sản phẩm tạo hình của cô và trẻ, bằng các cây cảnh, cờ, hoa.

- Luyện tập các tiết mục văn nghệ, trò chơi giải trí.

- Chuẩn bị kế hoạch, chương trình cho ngày lễ hội.

** Tiến hành buổi lễ*

- Tập trung trẻ.

- Người điều khiển chương trình khai mạc buổi lễ.

- Tổ chức trình diễn các tiết mục văn nghệ, các trò chơi giải trí, giao lưu với khách mời.

- Kết thúc buổi lễ.

Sau ngày lễ hội, giáo viên tổ chức trò chuyện với trẻ về nội dung của buổi lễ nhằm khơi gợi cảm xúc sung sướng, tự hào, phấn khởi của trẻ, củng cố kiến thức, kinh nghiệm xã hội cho trẻ.

** Một số lưu ý khi tổ chức lễ hội:*

- Thu hút, tạo cơ hội cho tất cả trẻ được tham gia, tạo không khí chung trong lớp, trong trường.

- Kết hợp chặt chẽ với cha mẹ trẻ trong việc chuẩn bị và tiến hành lễ hội.

- Tạo ấn tượng tốt, hấp dẫn, sung sướng, tưng bừng vui tươi ở trẻ.

- Sử dụng linh hoạt, sáng tạo các hình thức hoạt động khác nhau trong đó có sự tham gia tích cực của cả trẻ và người lớn.

- Không quá kéo dài thời gian làm trẻ mệt mỏi, mất hứng thú.

II. HÌNH THỨC TIẾT HỌC (HOẠT ĐỘNG HỌC CÓ CHỦ ĐÍCH)

Tiết học là một hình thức dạy học do giáo viên tổ chức tại thời điểm nhất định trong ngày và bắt buộc đối với tất cả trẻ trong lớp, nhằm thực hiện nhiệm vụ, nội dung giáo dục cụ thể theo kế hoạch đã xây dựng.

Trong việc tổ chức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh, tiết học là một trong những hình thức cơ bản. Tiết học giúp hình thành kiến thức, rèn luyện các kỹ năng một cách có hệ thống dựa trên khả năng của trẻ, đặc điểm, hoàn cảnh của môi trường xung quanh và điều kiện của trường, lớp. Trên tiết học, dưới sự hướng dẫn của giáo viên, hệ thống kiến thức, kỹ năng đơn giản được hình thành ở tất cả trẻ trong nhóm, lớp, đáp ứng được yêu cầu của chương trình tốt hơn so với các hình thức ngoài tiết học (hoạt động ngoài trời, tham quan, hoạt động trong các góc...). Tiết học có thể làm chính xác hoá, hệ thống hoá mở rộng, làm sâu sắc hơn kiến thức cho trẻ, có thể rèn luyện các kỹ năng nhận thức và kỹ năng xã hội một cách tích cực và đồng bộ, có chủ đích. Trên tiết học, giáo viên sử dụng các phương pháp, biện pháp khác nhau phụ thuộc vào loại tiết học, vào mục tiêu, nội dung chính của tiết học. Với mục tiêu hình thành những biểu tượng ban đầu cho trẻ về thế giới xung quanh, giáo viên nên sử dụng phương pháp quan sát, xem tranh ảnh, băng hình, đọc tác phẩm

văn học, kể chuyện. Với mục tiêu nhằm chính xác hoá, củng cố, mở rộng kiến thức, ngoài những phương pháp trên, giáo viên có thể tổ chức cho trẻ lao động hay sử dụng trò chơi. Với mục tiêu nhằm hệ thống hoá, khái quát hoá kiến thức nên sử dụng phương pháp đàm thoại, trò chơi,...

Bảng dưới đây so sánh hình thức tiết học với các hình thức ngoài tiết học.

Hình thức tiết học	Các hình thức ngoài tiết học
Hình thành các kỹ năng cho trẻ	Trẻ ứng dụng các kỹ năng vào các hoạt động khác nhau
Trẻ hoạt động dưới sự chỉ dẫn của giáo viên	Trẻ hoạt động ở mức độ độc lập hơn
Giáo viên điều hành công việc của trẻ theo trình tự và kế hoạch được chuẩn bị trước	Giáo viên hướng dẫn hoạt động của trẻ, quan sát, can thiệp khi cần thiết
Trẻ thực hiện theo yêu cầu, theo hướng dẫn	Trẻ có quyền lựa chọn hoạt động
Động cơ hoạt động của trẻ đến từ bên ngoài	Động cơ hoạt động xuất phát từ chính đứa trẻ
Có thể đáp ứng được nhu cầu của trẻ	Phát huy ưu điểm, tiềm năng của trẻ
Kết thúc trong một thời gian nhất định trong ngày	Có thể tiếp tục thực hiện hoạt động trong các ngày tiếp theo

1. Phân loại tiết học cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh

Căn cứ vào mục đích, nội dung của tiết học, căn cứ vào mối quan hệ biện chứng giữa phương pháp và hình thức tổ chức cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh, căn cứ vào tính chất, đặc điểm của đối tượng cho trẻ làm quen, người ta có thể phân loại các tiết học cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh như sau:

1.1. Phân loại theo đối tượng cho trẻ làm quen

Theo cách phân loại này có các tiết học:

- Làm quen với động vật
- Làm quen với thực vật
- Làm quen với thiên nhiên vô sinh
- Làm quen với hiện tượng thiên nhiên
- Làm quen với cuộc sống xã hội.

Trong chương trình chăm sóc - giáo dục trẻ lứa tuổi nhà trẻ có tiết học (hoạt động học có chủ đích) "Nhận biết tập nói". Cách phân loại tiết học theo đối tượng dạy giúp cho giáo viên định hướng,

chuẩn bị cho mình những kiến thức cần thiết, xác định rõ lĩnh vực nội dung cần cho trẻ làm quen, xác định được các phương pháp sử dụng và các hình thức tổ chức phù hợp. Cách phân loại này còn giúp giáo viên xác định được mục tiêu, nội dung phương pháp cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh theo cách tiếp cận lấy trẻ làm trung tâm (hay hướng vào đứa trẻ), dựa trên khả năng đã có của trẻ.

1.2. Phân loại theo mục đích dạy

Theo cách này có 3 loại tiết học chính:

- Tiết học hình thành biểu tượng.
- Tiết học củng cố, mở rộng, hệ thống hoá kiến thức.
- Tiết học hình thành khái niệm sơ đẳng, phân nhóm đối tượng.

Trên cơ sở các cách phân loại đã nêu, trước khi tổ chức một tiết học, giáo viên cần xác định rõ đó là loại tiết học nào, theo đối tượng dạy hay theo mục đích dạy để chuẩn bị, tiến hành tổ chức tiết học có hiệu quả.

2. Tổ chức tiết học

2.1. Chuẩn bị tiết học

Hiệu quả của tiết học phụ thuộc rất nhiều vào việc giáo viên chuẩn bị tổ chức tiết học như thế nào. Khi đã xác định được đề tài, giáo viên cần bổ sung, chính xác hoá những kiến thức của mình về đề tài đó. Việc bổ sung, chính xác hoá kiến thức có thể bằng nhiều nguồn khác nhau: Sưu tầm, đọc tài liệu có liên quan, lấy thông tin trên mạng, lấy ý kiến của các chuyên gia, những người có kinh nghiệm về lĩnh vực đó, tham quan học hỏi kinh nghiệm v.v... Ví dụ: trước khi tổ chức tiết học về đề tài Bác Hồ, giáo viên cần thu thập, đọc các tài liệu về cuộc đời và hoạt động cách mạng của Bác, sưu tầm, nghiên cứu các hình ảnh (tranh, ảnh, băng hình) về Bác; nếu có điều kiện, giáo viên có thể tham quan, tìm hiểu những di tích lịch sử về Bác. Những hoạt động này nhằm giúp cho giáo viên có kiến thức phong phú, sâu rộng về đề tài mình sẽ dạy trẻ. Trên cơ sở đó lựa chọn những nội dung phù hợp đối với trẻ.

Sau khi đã bổ sung, chính xác hoá kiến thức cho bản thân, giáo viên xác định mục tiêu, nội dung của tiết học. Việc xác định mục tiêu, nội dung của tiết học căn cứ vào:

- Yêu cầu của chương trình
- Mức độ phát triển của trẻ trong lớp
- Điều kiện, hoàn cảnh, đặc điểm của trường, lớp.

Mục tiêu của tiết học phải giải quyết được hai nhóm nhiệm vụ: Nhiệm vụ giáo dục và nhiệm vụ giáo dục.

- Nhiệm vụ giáo dục bao gồm:
 - + Khối lượng kiến thức cần cung cấp, chính xác hoá, củng cố hay mở rộng ở trên tiết học.
 - + Phát triển các quá trình tâm lý hay các thao tác tư duy đơn lẻ (so sánh, phân tích, tổng hợp).